

האסתטיקה של המאבק בשירה המודרנית *

בים המסוער והמשתולל של הזרם המהפכני האדיר מוכרחה כל תופעה אמנותית כשלעצמה להתרסק ולהתפורר, כמו סירת־עץ זעירה כאשר משליכים אותה אל התהום הפעורה של הנחשולים המסתערים לבלוע.

* מסתו של פרץ מארקיש (1895-1952) 'די עסטעטיק פֿון קאָמף אין דער מאָדערנער דיכטונג' התפרסמה בכתב־העת רינגען (חוליות), חוברת 10, 1922 בווארשה, עמ' 35-41. באותה חוברת פרסם מארקיש גם את שירו *Maestoso Patetico* (באיטלקית: מפואר, פאתיטי), בעמ' 3-6. וכן ניתן למצוא באותה חוברת, בין היתר, גם את שירו של אורי צבי גרינברג (1896-1981) 'פֿון דער פּאָעמע: אַ קאָפּ אַ טורעם' (מתוך הפואימה: ראש כמגדל), בעמ' 20-23. יצירה זו נתפרסמה בכתבי אורי צבי גרינברג בידיש (געזאַמלטע ווערק, הוצאת הספרים על שם י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, ירושלים, תשל"ט), בעמ' 389-404. הקטע שפורסם ברינגען 10 מופיע שם בעמ' 400-403.

כתב־העת רינגען הופיע בווארשה במשך שנתיים בערך, מראשית 1921 ועד שלהי 1922, בעריכתו של הסופר ואיש התיאטרון מיכאל נייכרט (1889-1967) ובעזרתו של הסופר אלתר קיצין (1885-1941). החוברת העשירית היתה האחרונה. הסופר מלך ראוויטש (1893-1976) פרסם פרקי זכרונות תחת הכותרת 'אַ קורצע געשיכטע פֿון אַ דינאַמישער גרופּע פֿון דרײַ ייִדישע פּאָעטן אין וואַרשע 1921-1925' (סיפור קצר אודות חבורה דינאמית של שלושה משוררי יידיש בווארשה בשנים 1921-1925), פנקס פֿאַר דער פֿאַרשונג פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור און פּרעסע, כרך שני, ניר יורק, 1972, עמ' 50-76, והוא מספר בהם על שחרית בשם 'רינגען', שנתקיימה ב־28 בינואר 1922 בווארשה, אשר בה הרצה פרץ מארקיש את הרצאתו 'די עסטעטיק פֿון קאָמף אין דער מאָדערנער דיכטונג', שהוא ניסח להלן בכתב ופרסמה כמסה. מארגני השחרית תלו בה תקוות רבות. מארקיש רעם בקולו: "אנו נארגן שחרית ספרותית, וכל וארשה תטולטל ותזדעזע. — ודווקא כאשר היהודים הזקנים יראי־השמיים יתפללו לאלוהים בכל בתי־הכנסת, ננהל אנחנו, יהודים צעירים, את בית־הכנסת שלנו בכוחו של הפיוט המזדמר מליבנו" (עמ' 55-56). ומלך ראוויטש מוסיף: "האולם היה מלא מפה אל פה. הרצאתו של מארקיש הלהיבה והלהיטה את כל הראשים. — מי שהבין הבין, ומי שלא הבין — גם הוא המריא אל על — ומחזאות כפיים שקעו את דברי הנואם" (עמ' 57).

היתה זו מעין ראשית של התחברות ה'כאליאסטערע' (החבורה), שעניינה וכתביה ראויים לעיונים מיוחדים עתה כאז.

קטעים מתוך מסתו זו של פרץ מארקיש ראו אור בתרגום עברי בקובץ יורשי הסימבוליזם בשירה, בעריכת בנימין הרושובסקי ובתרגומו, בהוצאת האוניברסיטה העברית בירושלים, החוג לספרות השוואתית, תשכ"ה, 131-138. כאן אנו מביאים את המסה בשלמותה, מפני ייחודה. תרגם לעברית: שלום לוריא.

המסה מתפרסמת ב'חוליות' לכבוד יום הולדת ה־100 של המשורר (7.12.1895-12.8.1952).

כל תופעה אמנותית מבזיקה פעם אחת כטיל לוהב, וכך היא מברכת את העולם
בברכתה רבת־הגוונים, פונה לאחור אי שם במרומים, נופלת ונבלעת כאילו היתה
ואיננה עוד.

אך מתוך הנפילה פורצים ונוסקים טילים חדשים, העולים במהירות הבזק אל
שיאי ההבזק – ונופלים. וכך הם מתרבים לאין־ספור ותופרים את השמיים ואת
הארץ בחוטי־האש, שניתן לקלוט בעין רק את תנועתם היוקדת.

וכך אנו עולים ויורדים כגשם רב־גוני, וכל אחד מאיתנו אינו אלא טיפה נופלת
בתוך ברד הזלעפות היורד עם היפתח ארובות השמיים ובקושי־בקושי ניתן להבחין
בה בייחודה באינסוף של הזרימה הניתכת ביחד.

כל שיר בן זמננו, כל מזמור בן ימינו אינו אלא פרפר, המרפרף ונשרף סביב האש
ומגיע אל האלמוות שלו בהרף עין אחד.

כולנו נמשכים אל הלהבה הגדולה עם הראשים שלנו הדלוקים ולוהטים, עם
הלבבות שלנו הבווערים והלוהבים כלפידים לקראת היום הגדול, שבא לעולם
אי שם.

ואמנם לא נשאר בידינו אלא שכר־ההליכה, וגם לא יכול להיות יותר מזה.
ולפיכך הוא גם מנת־חלקנו תמיד, כל עוד אנחנו מתנועעים.

הורסים ומתפרצים זקנים וילדים וחיגרים, כולם דומים לנערים מאוהבים, כולם
בנשימה אחת מותכת, כולם בלב אחד מחושל. מכולם עולה לפיד גדול בוער. וכולם
משמיעים 'הידר' רועם ופראי של עליה נלהבת אל התשואה הסטיכית המנוחשלת,
כאשר מזמורים תלושים אחדים כקליפות אגוז קטנטנות נאלצים להיטחן, להתפורר
ולהתפורר במזמור־הסער של השתפכות הנפש התהומית.

* * *

היה היו זמנים, בהם תמו תקופות ספרותיות מקץ ארבעים עד חמישים שנה. הן
היו אחוזות ודבוקות זו בזו כדפים בלוח־השנה ועם תום 40-50 שנים נתלש הדף
התורן. בא הסער וקרע את כל הלוח, פרק את הקיר מלבניה, ערבב ומהל את כל
האסכולות הספרותיות ואת כל המגמות האמנותיות בנתך נלהב אחד, בזמר
פוליפוני אחד גדול.

היום אין המשוררים אלא לגיונרים כנופים של הסער, ואילו המצביא שלהם הוא –
אי־השקט.

אין זה מקרה כלל, ש'נעימות האהבה' על מוטיביהן נחבאו בקרן זוית בבנינה של
הליריקה המודרנית.

הזמן שמט את 'ארוס' מכסא המלכות שלו והלביש אותו בבגדי־קרב.
מן הביאטריציות והג'וליאטות לא נשארו אלא רגשי אהבה קמלים, כמו פרחים
מיובשים בין עלי הספרים ודפיהם.

בחדרי המשפחה השקטים־חלומיים, האפופים באהבה ונאמנות עד יציאת
הנשמה, החלו להחנק ולהשתנק מרוב שיעמום. ואף פשוט יצאו משם.
אין שום בית שאליו מוכרחים להגיע, פרט למוות.

קיימים פונדקים זעירים, איים קטנים, מפוזרים מפורדים, כסימני דרך למנוחה על

פני המרחב של חוסר הבית האנושי. ואילו השמחה האנושית רבה, כאשר מתקרבים אל מאור הפונדק, והיגון האנושי עוד גדול יותר, כאשר מאבדים בלילה את הנקודה הזעירה המבליחה מרחוק של אש דועכת.

ברם, גם השמחה וגם היגון מקודשים ברוח הנעִזֵנֵד.

והיכן היא המחיצה בין נצח לזמניות?

האדם הוא נצחי והרף־העיין הסוער שלו, החוזר אלפי פעמים, הוא פִּי־אלף בן תמותה באינסופיות שלו.

וכך מקרן אור אל קרן אור על פני כל השטח של ההוויה האנושית חסרת הבית. והיא מוצפת וטובעת במקורות התשוקה והסער. והשכר אינו אלא הליכה.

* * *

הרוח, זו שנולדה והתעצבה בייסורים ובמאבק של ההפיכה המתרחשת במאה שלנו, מציגה על צורות האמנות עד ימינו את החותם שותת הדם של הנסיגה והשפל:

“היסטוריה” –

והנה קמה ומתרוממת מאליה דמות היולית חדשה, טעונה קרינה, מעל הרמות החרושות של כל התרבות האנושית.

ההיולי, הפרימיטיבי, הוא היורש היחידי והטבעי, והוא מנסר ומקצץ את כל הענפים הרקובים של גן־התרבות, כמעשהו של כל גנן בפרוס האביב, מתוך כוונה להגן על האברים הבריאים של האילנות מכל צרה וספחת.

הוא חופר ומגלה את העצמות הבריאות, שלא נרקבו עדיין, של צורות התרבות לאחר שנת־החורף הממושכת והמייגעת, והוא הורס יחד איתם ופורץ כדופק חדש בעורקים הרותחים של העולם.

* * *

תרבות ראשית המאה ה־20, עד קו ההפיכה החברתית־מדינית, הביאה את האמנות אל הרמה של ייצור תעשייתי טהור.

תרבות זו ליטשה ושיכללה את המשורר בצורות ובטכניקה, תלתה על צווארו זוג כפות מאזניים למשקל ולמידה, גילתה לו את סוד הצמצום – ובאמצעות המכשירים האלה היא קראה לרוח היוצר שלו.

והמשורר אמנם יצר, אלא שה'אני' הפנימי בן־החורין שלו לא בא כלל לידי ביטוי.

המשוררים, החבוקים בדפוסי העופרת ובאימהות־הרפוס הקרטוניות של התרבות האירופאית, מדרו ומנו במאזניים היצוניים: טיפות־טיפות – של צורה, טיפות־טיפות – של ריתמוס, טיפות־טיפות – של רגש, טיפות־טיפות – של יצרים.

אך את עצמם, את ה'אני' שלהם – לא ולא!

באמצעות מבני־האבן, אשר בהם יצקו וטייחו את התביעות של התרבות – לא יכול היה ה'אני' הפנימי של המשורר, ה'שלי' שלו, להגיע לידי תיקון.

הנשמה אינה מכירה בכפות מאזניים ואף אינה יכולה לעכל אותן, גם אינה מוכנה להכיר במטענים של חוקי האסתטיקה שיוטלו עליהן.

המהפכה ניסתה לתת תשובה לבעיה הזאת.

בראש וראשונה היא ניצרה מידי המשורר את הכלים המיועדים ליצירה האמנותית ודרשה – באמצעות תהליך של טיהור, עינוי וייסורים – להעלות מדם ליבו של המשורר על שפתותיו. היא שברה את כפות המאזניים, שנתלו על צווארו של המשורר, שרפה את חוקת הריתמוס שלו, סתרה ופירקה את תבניות הצורות ופתחה דרך ללב, לנשמה, ל'אני' הפנימי!

ובראשית אותן הדרכים החדשות והנתיבות הבלתי ידועות עומדת עתה השירה המודרנית.

* * *

ישבו בעיירות הקטנות והסתכלו כיצד העיזים מלחכות באורח אידילי ונוגסות בגגות הקש של הבתים.

כאשר השעון הורה מה שהורה – הלכתי להתרחץ, להתפלל, לישון. באותו הקול המנומנם ומפוהק קרא השמש להשכים לעבודת הבורא, כאילו היה קורא לבוא אל בית-המרחץ.

והישננות העצלה והמנומנמת השתקפה בבבואה כל-כך לבית-אידילית בצורות הספרות של התקופה הזאת.

ואז בא צ'הדמים של השיחרור – המהפכה – וניפץ את השמשות באבנים, בתותחים, הצית את הבתים, גרש מתוך הקנים, והרעים בקול גדול:

ר'רצו!

ואל תשאלו לאן!

אל הגיונגל, אל שדות הים האדירים, אל ניריורק!

ריצפו את עצמכם כאבני רחוב! עליכם עתיד לדרוך ולהגיע דור האי-שקט, דור ההתקוממות והמרד.

המאה שלנו לא נולדה במשכבי-יולדת חמים, אלא על פני שרמות המאבק והקרב רחבות הגרם.

וכך הורסת המאה שלנו, הטעונה בירושה של דורות, הרחק אל-על, אל פסגות הרים, היא מטפסת הלוך ואחוזו, הלוך ושרוט במעלה אל האמירים הגבוהים ביותר של המצפון האנושי, למען ישמש משואה ולפיד לדורות ולתקופות. ואילו אנחנו הולכים ועולים איתה ביחד.

איך אנו סופרים את ה'מטמון' ואת הקניינים, שצברנו והטמנו ב'מחנה' שלנו. איננו מודדים ואף איננו שואלים. אנו הולכים משולבים עם התזמורת של דורנו.

מחוגי השעון שינו את מסלולם ואילו לוהיותיהם כוסו בנייר ובדבק.

כלום לא נותר בעולם הפץ יפה יותר להתבונן בו מאשר לוהית של שעון?

האמנם לא נשארה בעולם גדולה יותר מזו, שנטלנו ממנה עד כה?

איך אנו מתמודדים עם אף אחד ועם שום דבר בכל העולם ומלאו, ולא חשוב לנו

כלל מי גדול יותר ומי קטן ממנו, אף לא מהו רק זמני ומחו נצח.

נצחית היא רוח האדם, נצחי אי־השקט שבו והצמאון שלו. והנה – כאשר בימינו
אנו מוצפים ע"י סערה וסועה ומבקשים "ליהנות" מעונג ומנוחה – אנו פותחים את
ארון הקלאסיקונים ומתנמנמים בעמוד החמישי. וכאשר מתעייפים מן ההקסמטר
בעל צעדי הגמל הקפיציים – אפשר באותו ארון הספרים ללגום מן הסערה. בארון
הזה מצפים שניהם – אלה ואלה.
ובשביל עולם ומלואו אין חשיבות רבה לשניהם.

* * *

האדם אינו הולך לאיטו. הוא רץ כאילו מישהו רודף אחריו וכאילו הוא עצמו
מבקש לתפוס את מישהו. מכל עבר אורב לו פח יקוש, או רשת להילכד בה. שם
מכונות חשמל וקיטור ואוטובוסים בני שלוש קומות, המתרוצצים כמו שדים
ודימונים מפלדה, ואילו כאן הפגנות המוניות של הררי־אדם, כמו לבות זורמות
מליבה של העיר. והאדם אינו חש כלל שהוא רץ, אלא שאצים־רצים חגים סביבו
רחובות עם בתים, עם עמודי טלגראף. והנה זו המערבולת היצרנית, זו המהומה
השרדית והדהירה החלו לפרוץ אל צורות החיים כ'נוסח' חדש כביכול. ואם מביאים
בחשבון את עשר השנים האחרונות, לרבות המלחמות, החורבנות והמהפכות,
שהביאו את קצב הזמן עד כדי הערצה של המהירות והקדחתנות, מתחורר והולך
מפני מה השתנו צורות האמנות באורח מהיר, קדחתני ואף חולני.

וכאן הגיעה האמנות והתייצבה בפני בעיה:

כיצד לתפוס את הקצב המהיר והסוער של החיים? כיצד לעצב את המהירות
באמצעות תבניות יציבות וקפואות? כיצד להביע את הלב הדינאמי של החיים
בתבנית סטאטית, כמעשה אמנות?

וכאן בדיוק מתמקדים ומתכנסים כל האיזמים' הספרותיים החדשים ביותר, כל
אחד מאשר הוא שם, אל נקודה אחת משותפת.

* * *

התנויות, אשר בהן מוכרים צבעים, הגזורים כמרובעים, המונחים עשרות שנים על
גבי המדפים ומעלים עובש – אין בהן כדי לספק חומרים לאמן המודרני להבעת
החוויות הגדולות והנוראות שעוברות עליו.

אין הוא יכול לבוא לתנות כדי לרכוש קופסה קטנה של צבע כחול, בשעה שעניו
פורשות מעליו רקיע מעורו שלו ובו עננים משוטטים כתועים, ועבים כבדי גשם מדם
ליבו הקפוא וממוחו, כשם שאין הוא יכול להיכנס אל ארון של מלים ולשלוף משם
את המלה 'תכלת', המרצדת וההולמת את השמיים.

הוא יוצר באותו צבע ובאמצעות אותה מלה, שהטבע עצמו מתגלה לנגד עיניו
ברגע זה או אחר.

האמנות אינה מכירה ב'טבלאות עם כללים', שידריכו אותה כיצד ובאילה גוונים,
קצבים וצורות להשתמש מתוך כוונה, שהתוצר יהיה יפה, כשם שבתי־הספר
משתמשים בטבלאות כתיב כדי שהכתוב יהיה נכון.

לטבע אין ספור של גוונים וגווני גוונים, העולים ומתחלפים בלי הרף. וזה ראשית.

אך קיימת גם שנית:

כיצד רואה האמן את גילויי הטבע, כיצד הוא מוהל אותם בדם רוחו היוצר. וצריך לדבר אודות הדברים האלמנטאריים דווקא בשעה שהופיעה האופנה לחלל את המונחים הספרותיים. ושם, מתוך בורות פשוטה, שופכים באמצעות העטים עשרות דרכים ספרותיות, מתודות, שיטות כדרך ששופכים דלי עם מים. האמן בן ימינו אינו קונה צבעים בחנויות. הוא שואב את הצבעים מבארות חזוניתיו, ממכמני המראות שהוא רואה. ואם הוא רואה אשפה, דם, נבלות וסמרטוטים – אין הוא הופך אותם ל'תכלת' ו'שני'.

הוא מכניע את עצמו לכוחה של הזוועה שבהם ועושה אותם עוד יותר מזוועים, אם רק ליבו או עינו דורשים זאת ממנו – וכך הוא מביא אותם אל הרמה אמנותית של הארמוניה.

מהו אפוא הקריטריון לאומדן מידות האמנות שבהארמוניה?
אין זו אלא התקופה.

כל תקופה מפלסת לעצמה את נתיביה, מלטשת את תבניותיה, מזהלת ומבשלת את צבעיה ויוצרת לעצמה את המבע הרצוי לה ואת התמונה התואמת את טעמה. האמן שותה לרוויה את הצבעים, משתכר בקצב, בריתמוס של זמנו, ליבו הופך מעין אוצר של צבעים, הזורמים לתוכו דרך רואותיו, אם הן רק פקוחות ופתוחות. ליבו מתלהם באותו קצב מטורף, שבו הולם הדופק של הזמן, והמרעים לתוך אוזניו, אם הן רק ערוכות ודרוכות מבחינה אמנותית.

יתר על כן, כאשר הוא יבוא לשיר, ויהיה נושאו כאשר יהיה ובלבד שיעבור דרך ליבו, הרי אין זה יתכן אלא אם כן הוא יעלה את הגוונים הנמהלים ומסתננים בעורקיו, ויצירתו תעלה בריתמוס ובקצב ששיכרו את שמיעתו.

כדי להבחין בגוונים ולקלוט את קצב הולם-ליבו של המשורר, מן הראוי להציץ אל המראות שענינו שזפות בימינו (ובלבד שלא יעלה בדעתו להמציא סיפורי-לבנה שלא היו ולא נבראו). מה הם מראות-השתיה שהופיעו לנגד עיניו בתקופת ההתעצמות הרוחנית שלו, בימי המלחמות, בימי המהפכות, בימי מלחמות האזרחים והפרעות, כאשר ראשים ערופים התגלגלו בחוצות ובביבים כמו פחיות פתוחות של שימורים? מה היו הקולות והצלילים, הריתמוס והקצב שהוא ספג בכל ההתקפות, ההתנגשויות, ובכל הפחדים והאימות תוך כדי ציפייה סמוייה ותקופת מעבר נוראה, בה נמהלו וניתכו זעקות-המוות עם מחול של פרסות סוסים, כמו רבי-שיח בין גולגלות יבשות?

וכאשר כל זה יובחן ויורגש יתברר בעליל, מפני מה רואה המשורר את ראשו כערוף וכרות, הצף על פני מים אדירים, מפני מה עיניו בולטות מחוריהן כאגרופים ברקע לבן ומפני מה הוא מנהל דר-שיח עם אצבעותיו.

* * *

עוברת עלינו עתה השחרית אפופת הדם של תקופת הבטון והברזל. דהירת השדים והמהומה של היומיום המטורף שלנו חוללו תמורה בצורות החיים ובה במידה גם השפיעו על המערכת הנפשית שלנו, על אורח הקליטה והתפיסה שלנו.

תקופתנו יצרה מראות גסים, אכזריים, מגושמים ופרועים של דם ומוגלה, של חלקי גוף אדם מנוסרים. בסופה פראית היא העיפה אפר בן גוונים מזוויעים וכיסתה בו את פני השמיים – והמשורר טובל וטובע בצבעים האלה, כי ליבו צמא ופתוח. וכך הוא מצייר את המראות שעניו שזופות: מעורטלים וללא תערובת של רומאנטיקה מתוקה בטעם שמן זית זך.

באשר המראות בפראותם הסקיתית המעורטלת והעצובה נושאים בחובם את הצער הגדול של המאבק למען השיחורר האנושי.

הם טעונים בחובם בסבל הגדול של דור המדבר, של חללים שנפלו במעלה ההר, שהטיפוס אל פסגתו אסורה.

הם נושאים בחובם את היופי המוסרי האדיר וחווית ההתעלות של הנרצחים על גבי המתרסים.

ועל כן ניתן להצדיקם מבחינה מוסרית על אף המגושמות הפרועה שלהם.

הנה כך לחמו למען אחווה וצדק בשנת 1920.

מכל המראות והצבעים הפראיים, המגושמים והאכזריים ישיר ההומרוס או הדאנטה העתידי, אף אם יהיה סומא, את האיליאדה או את הקומדיה האלוהית של המאה ה-20. אלא ששום אמן לא יהיה מסוגל לקרוא ולהפיק את חווית יצירתו רק מתוך דפי ההיסטוריה.

הנסיגות האמנותיים בני זמננו אינם אלא חומרים, יסודות היוליים, שיעובדו ויסוגנו על-ידי משוררי העתיד.

אך אופייניות ביותר תישארנה התמונות כנתינתן – שיד אחרת לא תיגע בהן – פראיות, בלתי מלוטשות, בלתי מחוממות, כמוהן כמהפך הדמים של ימינו אנו.

הרי לא יספרו ולא ישכנעו איש, שהריתמוס, הקצב והקולות של יומנו זהה לאלה שמלפני 40 או 50 שנה. הרי לא צריך להוכיח לאיש, שהלכיהרוח של היום אינם צומחים על קרקע חרושה, אלא על גבי ברזל ופלדה, והם מושקים לא בגשמים וטללים, אלא במטרות של דם.

הרי אין כלל צורך לשכנע איש, שאת השדות מזבלים לא בדשן פרחים קמולים, אלא ברכב של גוויות אדם ושלדים.

בדרכים המכוסות בחול ובמישורים המסוערים ברוח, "ביום המהפך, כאשר האהבה אל העולם נכונה כאשר צעירה בליל חופתה, לקלוט ולשאת בתוך גופה את פריים של חיים אחרים, אף אם זה יעלה בחיים של עצמה" – כך גם משוררי הדור שלנו נכונים להשליך את עצמם מנגד.

והשירה של דורנו, כמוה כדור הזה עצמו, יצאה בפעמי צעדים חדשים, רחבים, במצעד שאיש עדיין לא צעד בו לפניו.

וכל משעול בימינו הוא מעין מסננת. וכל רחיפה בימינו אינה אלא היטהרות. ומאחורי כל זריחה נשאר שקע הלכלוך.

והלכלוך, סרח העודף, נגרף באורח מופגן אל החופים של אירופה החדשה ונוחת שם בבחינת פלישה של תופעות ספרותיות-פוליטיות-חברתיות; הקהל מחלק אותן כמו שיריים ושר בהתמוגגות את 'עבדים היינו' בלחץ מן ההגדה. מרחוק מרחוק משגרים נשיקות אפלאטוניות למהפכה הסוציאליט וביום-יום מקיימים כדת וכדין את אורח החיים הבורגני של "התרבות האירופאית", של ההגינות הקרתנית ושל האסתטיקה ה"סאלונית".

הסתגלות העבדים אל הצורות החיצוניות של היופי המודרני ה"מקובל" אינה יכולה להתרחש אלא על חשבונה של התרוששות פנימית. מתרגלים לפעול לא על פי הרצוי, אלא על פי המקובל, על פי ה"תרבותי", על פי מה שנדרש, על פי מה ש"כולם" עושים.

וכיצד מתלבשים בימינו? אם נכנסים לחנות כדי לקנות מגבעת וזוג נעליים, והמוכר מודד לראשם עוגת-חמאה ולרגליהם אוזני-חמור, ורק מוסיף תוך כדי כך, שזוהי האופנה האחרונה – זה מתקבל על הדעת, כי הכול הולך. ולפיכך קשה כלל לדבר על תרבות אישית.

והנה יוצא לו אדם ומסתובב במחוך של עץ וקביים של גומי, ראשו מורם אל עין השמש, ונושא עימו קופה עם צער-עולם ובקבוקון של ספקנות, עת החזה שלו מלא בדרך-ארץ לספרות וכבוד רב למלה המודפסת. זו השלווה האולימפית הצוננת, האסתטיקה של האינאונות.

והיכן בעצם יימצא המעיין המתגבר הבלתי צפוי, המתפרץ כסופה, של שמחת חיים, או אף המבע הישיר של יגון לב אמיתי? הרי כל רגע חדש שנולד אינו אלא תקליט עגול חוזר עם מסלולים קבועים מראש. צריך רק לשים את מחט הפאטיפון במקום הנכון.

נוהגים להחזיק בחכירה מספר 'איזמים' ולנצל אותם באורח קמעוני או אף סיטוני.

למדו מאיזה שהוא מקום מספר מונחים מתורת הספרות ויורים בהם כאילו מתוך רובה-דחלילים.

עורכים בדבקות את משתה 'שלוש הסעודות' של שקיעת העולם עד השעות הקטנות של הלילה, ומתעצלים להדליק אור, אף כי ברקיע כבר גדלקו המאורות, כוכב אחר כוכב. עובדים את אלוהים.

את אלוהי אברהם, אלוהי היופי, עובדים בסעודה חשאית עם דגי שבת-קודש, ומן השובע הכבד, העולה על גדותיו, נחטפים לתנומה מיסטית ליד התנורים הלוהבים, עד אשר מתחילים להיחרך הטליתות עם הגבות ביחד. וכאשר הפעמונים מצלצלים ומשמיעים את אזעקת השרפה: "בוערו!" – ממשיכים לנמנם וממלמלים מתוך הנחרה: "זה לא כלום, זה סתם פוטוריוז".

אבל זה אינו השקט הפנימי הסלעי רב העוצמה.

זו העצלות חסרת-הישע, החלודה הפנימית, העדר כושר התנועה המנמנם והחלש-לש.

השקט הפנימי העקשני והסלעי טעון בחובו באותה מידה של עוצמה כמו התנועה הסוערת העזה ביותר, ואילו העצלות אינה אלא מצב של חוסר ניידות חסר אונים ומפוקק, כשקוע בתוך ביצה.

הלא-כלומיות העצלנית לובשת את מעילי-האבן של השלווה הגדולה, האדישה לכאורה, ויוצאת לחגוג התבודדות.

פוערים את הפה עד האוזניים ולוחשים כביכול, שזו זעקה "שקטה" של "ההתבודדות" המתייסרת, בשעה שאין זה אלא פיהוק עצל של אחר הצהריים.

* * *

כברת העולם היחידה, שמתנועעת ורוחשת כעיר דולקת על הר גבוה, כשהיא בוערת ומאירה לכל העברים, שטפה מעצמה במבול-האש הגדול את הזוהמה של האירופאיות הסנטימנטאלית-רומאנטית, שיברה והסירה מעל עצמה את שלטי-הפח הרקובים של אסתטיקת-הבושם המעופשת, קרעה את מסכות האיפור המגושם והתייצבה עם אסתטיקה גרעינית ואורגאנית.

וכך הגיעה רוסיה וחזרה אל עצמה. היא חזרה אל פרצוף-השדה רחב-הערבה, העממי והאינדיבידואלי של עצמה (ואין זה משנה כלל אם הוא טוב או רע). היא חזרה לא אל האבירות המאניקירית-הסאלונית, אלא אל הגבורה המשברת, העבריינית והמהרסת. וכאן נפתחו באורח סטיכי המכמנים של קרקע בתולה, של ארץ שיד עדיין לא נגעה בה, של עם בריא וצוהל, של בבא הגיבור האגדי.

* * *

אפשר להבחין בשני סוגי 'קניין' ובשני סוגי 'שלי' אצל עמים וגם אצל יחידים.

1. שלי – ממני ובי;

2. שלי – שניתן לי ע"י זולתי.

המהות הפנימית של העם והאדם נמהלת וניתכת מכפל המקורות:

1. ממעיינות אינטלקטואליים ורוחניים עצמיים, המתגברים מבפנים ובוקעים מכל אבר, ומן השלמות כולה;

2. מן הזרמים הפורצים לתוכו כאשדות מבחוץ, מן העולם המקיף אותו והם נטמעים במקורותי העצמיים.

ה'שלי', האישי, האינדיבידואלי פתוח לכל ההשפעות מבחוץ הזורמות וחולפות בו, וסופג לתוכו מתוכנם ואף מקרין עליהם בגווני האישיות העצמית שלו.

אך במוקד, בתוך תוכו, מבהיק תמיד ה'אני' הפנימי, העצמי ובך-החורין: אני – שלי – משלי.

ורק אצל יחידים בעלי חולשה פנימית הולך ונחנק ה'שלי' ו'משלי' מכובד עוצמת המטען של 'הניתן לי ע"י זולתי', הנספחים מן ההשפעות החיצוניות. זרמי המשב מן העולם החיצוני משפיעים על הרוחות חולי-הרכבת כתחברשות גבס כבדות, כסד

על רגליהן של הנשים בסין, החבושות כך כדי שלא תגדלנה וגורמות להן נזקים כבדים.

וכך מהלכים להם אנשים חבושים בסד של גבס על רצונם החופשי, אחוזים במחוכי־עץ על מותניהם, מדדים על קביים של גומי, כשראשיהם מופנים אל השמש, ונושאים בידיהם קופסה של ייסורי־עולם, בקבוקן עם ספקנות, שקית עם אדמת ארץ־ישראל ותרמיל עם דרך־ארץ לספרות ורגש כבוד עמוק לכל מלה מודפסת.

* * *

וכך מריע בקול האני מאמין האסתטי בעולם המנוחשל והמסוער: נשארנו ערומים, אך – אורגאניים; עם אסתטיקה מיוחדת וגרעינית. אין לנו שום צורך באמצעי הרדמה, לא נחוץ לנו כלל ריח הנירוואנה באמצעות קופסת טבק של ייסורי־עולם. בהיותנו מעורטלים, אנו הופכים בעצמנו לחומר הגלם של ייסורי־העולם ועינויים־אלים.

אייננו קונים זאת בבת־מרקחת, ואיש אינו מביא ומגיש לנו – גם אין אנו רוכשים ומוכרים דבר, לא מחוץ־לארץ ולא מאירופה.

בעיני כל אדם לוחט היגון של כל העולמות וכל הדורות. האדם נושא בעיניו את הדם הראשון שנשפך מגרונו של הבל. האדם נושא בעיניו את האבן, אשר בה רצח קין את אחיו. ובעיניים חוגגת האחוזה בין קללת קין לבין הנכונות שבגילופין לפיקוחה של הוזה. הכלים הקטנים, המכילים את השמיים, את הארץ ואת המרחב ביניהם, בהם ובתוכם קודחים המין, ההלוויות והזריחות של כל הדורות, העמים והשבטים.

אנחנו נושאים בעינינו גם את מותנו אנו.

אך אין אנו מוציאים את זה אל היריד ואיינו סוחרים בזה.

ייסורי־העולם הגדולים הם הם הזרם האלוהי, שמן המגע עימו בכל הרף־עין, אנו קמים ונולדים מחדש.

ועימנו פטישי לבבות הנוקפים אל גופי השחם, ומסביבנו – אש לוחבת.

ומעל המיתה־ההלידה המתמדת שלנו מתנוססת ותלויה התודעה, כמוה כסנה הבוער תמיד ואינו אוכל.

בהיר הוא מותן של השניות החולפת, בהירה מזה לידתן של אלו הקמות להחליפן.

בתופים וטמבורים, שבשיכרון מתמיד של אמונה והונאת־דעת, אנו מלווים את החיים שחלפו ומקבלים את פני החיים העולים חדשים לבקרים.

אין לנו כלל דרך־ארץ למלה המודפסת, אך יש בנו אהבה לאדם החי.

יצירת האמנות המעולה ביותר אינה אלא תנועה מוקפאת של יוצרה. לתמונה הזאת אין אנו סוגדים, ואין אנו הופכים אותה לאלוהים. אדרבה, אנחנו מאנישים ומגשימים את האלוהי, במידה והוא קיים.

אין כלל מוזות, היורדות מפסגות הפארנסוס כדי לנהל דו־שיח של עגבים

ולהשתעמם בחברתו של האמן. ואף האמן אינו יושב כחנווני ליד דוכנו תוך ציפייה סמוייה למכור דבר מה ללקוח כלשהו.

אין המוזות אלא הדם הזורם בעורקיו וסובב בתוך גופו כנחש בוער, השואף לצאת החוצה בכל סדק או פתח שבגוף, הדופק המרעיש את עצביו כאלף תזמורות שהשתגעו, המתפרצות והורסות מלב אל לב.

אין הוא משורר לחוד ובן־אדם לחוד. אין בו דם־של־שבת ודם־של־חול. אין הוא אלא זרם מתמיד של ייסורים ושמחות הנמהלים ומשתזרים בלי הרף, והוא נוגע בכל דבר שהוא נתקל בו, שבא לקראתו בדרך. אם הוא נתקל היום בסופה, הוא מתנפל עליה בכל כלי הנגינה שלו ובכל התזמורות, בדמיו התוססים והדלוקים.

תנועתו האנושית הזעירה ביותר משכרת יותר, מאשר הפואימה הגדולה שלו. כל אצבע שלו מתגלה בכל פעם בבחינת חרוז חדש בעל צורות שונות וואריאציות לסוגיהן. עיניו משקפות כל פעם סימפוניות וכוראלים של דממה.

התנועה שלו היא היא הניגון של בריאת העולם המתמדת והבלתי פוסקת. ערום.

ללא איפור ומסכות.

בלעדי ייסורי־עולם, הנמכרים בשווקים.

בלי דלות, הנמזגת לסרוגין בשירים.

שום דרך־ארץ למלה המודפסת.

יש לנו דם ואהבה אל האישיות האורגאנית והאסתטית — האדם!